

E

EATON, Charles le Gai

(1921-2010)

Gelenekselci ekole mensup
süfi düşünür
ve yazar.

1 Ocak 1921'de İsviçre'nin Lozan şehrinde İngiliz bir anne ve babanın çocuğu olarak doğdu. Fransa'da büyüyen ve Fransız kültürünün hayranı olan annesi Ruth Muddock kurumsal dine karşı ve serbest düşünce yanlısı bir feministti. Annesi tarafından agnostik olarak yetiştirilen Eaton'ın ilk çocukluk yılları İngiltere'de geçti. Anglikan kilise kanunu uzmanı bir avukat olan babası Francis Errington'ı ergenlik dönemine doğru tanıdı. İngiltere ve İsviçre'de çeşitli okullarda okuduktan sonra orta öğrenimini İngiltere'nin en prestijli özel okulları arasında yer alan Charterhouse'da (Surrey) yaptı. Felsefeyi keşfettiği lise yıllarında Descartes, Kant, Hume, Spinoza, Schopenhauer ve Russell gibi önde gelen filozofların eserlerini okudu, fakat yazdıklarının spekülasyondan öteye gitmediğine kanaat getirdi. Bir hocasının, tanıdığı tek gerçek evrensel şüpheli olduğu şeklindeki övgüsüne muhatap oldu (Eaton, *A Bad Beginning*, s. 78). Bu dönemde şiir ve edebiyatla da ilgilendi. Roman yazan büyük babasının (Preston Muddock) etkisiyle roman yazmaya karar verdi; fakat ilk romanını (Curtain Raiser) yayımlama teşebbüsü başarısızlıkla sonuçlanınca bu hayalinden vazgeçti. Cambridge Üniversitesi'ne bağlı King's College'da iki yıl tarih dersleri aldı. Ardından II. Dünya Savaşı dolayısıyla askerî eğitim için The Royal Military College'a devam etti. Bu dönemde de asıl ilgi alanı yine felsefe ve edebiyattı. İngiliz felsefî roman yazarı Leo Myers'la yazışıp görüşmeye başladıktan sonra Myers'ın tavsiyesiyle Doğu dinleri üzerine araştırma yaptı ve Hindu Vedanta düşüncesiyle tanıştı. Çok sonra Müslümanlığı kabul etme hikâyesini anlattığı bir söyleşi yazısında ("Charles Le Gai Eaton, Former British Diplomat") birlik / tevhid fikri üzerine kurulan Vedanta öğretisini kendisine İslâm'ın yolunu açan temel unsur şeklinde niteleyecektir. Başta René Guénon (Abdülvâhid Yahyâ) ve Ananda Coomaraswamy olmak üzere gelenekselci

(tradisyonalist) ekol mensuplarının görüşlerinden de bu vesileyle haberdar oldu. Bilhassa gelenekselci öğretinin modern çağa yönelik eleştirisinden etkilendi.

Askeriyeden ayrıldıktan sonra geçimini sağlamak için Londra'da yönetmen yardımcısı ve aktör olarak çalıştı. 1944'te yaptığı, kısa süren ilk evliliğinden Myers'ın ve babasının anısına Leo Francis adını verdiği bir oğlu oldu. Kısa bir müddet Jamaika'da yaşadıkten sonra İngiltere'ye döndü. Kahire Üniversitesi'nde İngiliz edebiyatı hocalığı yapmak üzere bir yıllığına Mısır'a gitti. Burada, bir diğer önemli İngiliz müslüman âlim ve düşünürü Martin Lings'le (Ebûbekir Sirâceddin) ve onun sayesinde süfi düşünceyle tanıştı. İslâm'ın fikhî tarafından ziyade tasavvufî yönünden etkilenen Eaton, aradığı hakikati İslâm'ın her şeyin kaynağı olarak gösterdiği "gerçek, yüce ve cemel sahibi Tanrı" inancında bulunduğu kanaat getirdi (a.g.e., s. 247). 1951'de otuz yaşındayken Lings'in evinde kelime-i şehâdetle Müslümanlığa ilk adımını attı ve Hasan Abdülhakim ismini aldı. Fakat bu dönemde henüz İslâmî bir hayat yaşamaya başlamamıştı. Tekrar Jamaika'ya giderek orada önce öğretmen, ardından gazeteci olarak çalıştı ve 1954'te İngiltere'ye döndü. 1956'da Jamaikalı bir ressamla ikinci evliliğini yaptı; bu evlilikten de ikisi

Charles le Gai Eaton

kız, biri erkek üç çocuğu oldu. 1959'da İngiliz Dışişleri görevlisi olarak ailesiyle birlikte Jamaika'ya yerleşti. Bu dönem Eaton için İslâmî hayatın da başlangıcını teşkil etti. 1964'te Madras'ta (Hindistan), daha sonra Gana ve Trinidad'da diplomatlık yaptı. 1974'te temelli olarak İngiltere'ye döndü.

1975'te yeniden görüşmeye başladığı Lings aracılığıyla Şâzelî-Alevî tarikatına girdi ve aynı yıl Lozan'da yaşayan tarikat şeyhi Frithjof Schuon'u (Îsâ Nûreddin) ziyaret etmek için İsviçre'ye gitti. Lozan'da doğan Eaton'ın, İslâm tasavvufu sayesinde yeniden doğuşu da Lozan'da gerçekleşmiş oldu (a.g.e., s. 347). 1977'de Dışişleri'nden erken emekliye ayrıldıktan sonra tamamen İslâmî faaliyetlere yöneldi. 1978'de Londra Merkez Camii'ne bağlı Londra İslâmî Kültür Merkezi'nin (Islamic Cultural Centre of London) müdürlüğüne getirilen Ezher mezunu İslâm âlimi Şeyh Zekî Bedevî'nin daveti üzerine, danışmanlık ve merkez tarafından çıkarılan *The Islamic Quarterly* dergisinin editörlüğü görevlerini yürütmeye başladı. Suudi yönetimi tarafından finanse edilen merkezde süfi karşıtı Vehhâbî anlayışın baskın hale gelmesine ve Bedevî'nin üç yıl sonra müdürlükten uzaklaştırılmasına rağmen müslüman cemaatten kopmamak adına yirmi iki yıl boyunca merkezdeki hizmetini sürdürdü. Britanya müslüman cemaatinin gelişip güçlenmesini, Britanya'da İslâm'ın ve müslümanların doğru tanınmasını amaçlayan Britanya Müslüman Konseyi'nin de (1996) kurucuları arasında yer aldı.

26 Şubat 2010 tarihinde vefat eden Eaton, kitap ve makalelerinin yanı sıra İngiltere içinde ve dışında verdiği konferanslar ve yaptığı radyo / televizyon konuşmalarıyla hem İslâm'la ilgili Batı'daki olumsuz algıları gidermeye hem de müslüman cemahtaki radikal veya Vehhâbî eğilimlerin yanlışlığını göstermeye çalışmıştır. Eaton'ın, siyaset ile ideoloji arasında ayırım yaparak, İslâm açısından siyasetin dinin ayrılmaz bir parçası olduğunu söylemesi, İslâm'ın bir ideoloji durumuna indirgenmesini ise (Islamism / İslâmcılık) modern ve İslâm dışı bir durum olarak değerlendirmesi bilhassa önemlidir (a.g.e., s. 351-352).

Yazılarında ve söyleşilerinde müslüman olan ve olmayan her modern insana seslenmek suretiyle mânevîyat merkezli bir hayata dönme çağrısında bulunan Eaton bilhassa İslâm'ın orta yol ve güzel ahlâk (edep) öğretilerini vurgulamıştır. Sağlığında her kesimden müslüman ve gayri müslimle temas halinde olmuş, aralarında önemli isimlerin de bulunduğu birçok İngiliz'in İslâm'ı seçmesinde etkili olmuştur. Sahip olduğu zengin tecrübe ve bilgi birikimi, Seyyid Hüseyin Nasr'ın ifadesiyle onu "İngilizce yazan günümüz İslâm âlimleri içinde en ileri görüşlü ve aynı zamanda en güçlülerinden biri" kılmıştır (*Tanrı'yu Hatırlamak*, "Takdim", s. 10). Gelenekselci ekole mensup sûfî entelektüel ve aynı zamanda Sünnî kimliğiyle XX. yüzyılın önde gelen müslüman düşünür ve yazarlarından biri ve Britanya müslüman cemaatinin en önemli kale taşı kabul edilen Eaton bazı dostları tarafından "İslâm'ın sesi" şeklinde tanımlanmıştır.

Eserleri. 1. *The Richest Vein: Eastern Tradition and Modern Thought* (New York 1949). Eaton'ın Doğu dinleri ve Batı düşüncesi üzerine müslüman olmadan önce yazdığı yazılardan meydana gelen kitap ünlü şair ve yayıncı T. S. Eliot tarafından yayımlanmıştır. Kitabın birinci bölümünde Hindu, özellikle Vedanta öğretisiyle Zen Budizm ve Taoizm öğretileri, ikinci bölümde Max Plowman, L. H. Myers ve Aldous Huxley gibi İngiliz yazarlarının yanı sıra Guénon ve Coomaraswamy gibi gelenekselci ekole mensup düşünürlerin görüşleri ele alınmaktadır. 2. *King of the Castle: Choice and Responsibility in the Modern World* (London 1977). İnsanın mahiyetini ve dünyadaki konumunu ele alan kitap, modern çağın bilim ve teknolojiye dayalı pozitivist-seküler hayat anlayışıyla insanı Tanrı'nın halifesi olarak gören Tanrı merkezli geleneksel hayat anlayışı arasındaki farkı gözler önüne sermekte, dinin bütün kutsal biçimleriyle tekrar insan hayatının merkezine yerleştirilmesinin gerekliliğine ve modern insanın bu yöndeki sorumluluğuna işaret etmektedir. Basıldığı yılda *The Times* gazetesi yazarlarından Bernard Levin'in övgü niteliğinde bir değerlendirme yazısına konu olan kitabın Türkçe'ye iki ayrı çevirisi yapılmıştır (*Beşerin Kumdan Kalleri*, trc. Selahattin Ayaz, İstanbul 2000; *Kalenin Kralı: Modern Dünyada İnsanın Tercih ve Sorumluluğu*, trc. Birol Çetinkaya, haz. Ahmet Aydoğan, İstanbul 2000). 3. *Islam and the Destiny of Man* (Albany NY 1985). İslâm'ı ve müslüman olmanın

anlamını inanç, tarih ve toplumsal hayat boyutları üzerinden, aynı zamanda dinin hakikatine ve paradoksal insan tabiatına atıfla ortaya koyan eser, İslâm üzerine İngilizce yazılmış en iyi ve en çok okunan kitaplardan biri kabul edilmektedir. Eser Türkçe'nin yanı sıra (*İslâm ve İnsanlığın Kaderi*, trc. İhsan Durdu, İstanbul 1992) birçok dile tercüme edilmiştir. 4. *Remembering God: Reflections on Islam* (Cambridge 2000). Yazarın kendi dinî tecrübesinden hareketle İslâm'ın zikrullah üzerine kurulu hayat tasavvurunu İslâm-Batı ilişkisi ve gelenek-modernite karşıtlığı üzerinden ortaya koymaktadır. Eserde genelde din, özelde İslâm olgusu hem toplum, siyaset, bilim, mimari, tabiat ve cinsler arası ilişkilere uzanan zâhirî yönüyle hem Tanrı bilinci ve iman, ruhbeden ilişkisi ve nefis terbiyesi, gelecek ve âhret konularını kapsayan bâtinî yönüyle ele alınmaktadır. Eaton'ın bir nevi mânevî otobiyografisi kabul edilen kitap farklı dillerin yanı sıra Türkçe'ye de çevrilmiştir (*Tanrı'yu Hatırlamak: İslâm Üzerine Düşünceler*, trc. Salime Leyla Gürkan, İstanbul 2003, 2007). 5. *A Bad Beginning and the Path to Islam* (Cambridge 2010). Eaton'ın profan otobiyografisi ya da müslüman olmadan önceki Gai Eaton'ı anlattığı bir biyografi olarak tanımladığı kitap, yazarının çocukluğundan itibaren tuttuğu günlüklerden hareketle sıra dışı çocukluğunu ve İslâm'a dönmeden önceki eksantrik hayatını, aynı zamanda başta hakikat ve aidiyet arayışı olmak üzere kendisini İslâm'a götüren sebepleri konu edinmektedir. Vefatından kısa süre önce yayımlanan kitabında Eaton, müslüman olmadan önceki kendisiyle müslüman olduktan sonraki kendisi arasında mesafe koymak adına kendisinden üçüncü kişi olarak bahsetmektedir. 6. *Reflections* (Cambridge 2013). Müellifin, İslâm ve günümüz toplumundaki yeri üzerine 1978-1996 yılları arasında BBC Radyosu'nda yaptığı konuşmalardan (Short Talks on Islam) oluşmaktadır. İslâm'a ait temel ilkelere her kesime hitap eden arı ve duru, aynı zamanda hikmet ve latife yüklü bir dille aktarıldığı bu konuşmalar İslâm'ın bilhassa mânevîyat ve tefekkür boyutlarını öne çıkarmaktadır. Eaton'ın sağlığında yayımlanan diğer iki çalışması ise İslâm'da Tanrı fikri üzerine kaleme aldığı risâle tarzındaki *The Concept of God in Islam* (2005) ile meşhur hadis derlemesi *Mişkâtü'l-meşâbih*'ten yaptığı seçkileri içeren ve Jeremey Henzell-Thomas'ın kapsamlı giriş yazısıyla birlikte yayımlanan *The*

Book of Hadith: Sayings of the Prophet Muhammad from the Mishkat Al Masabih'tir (Bristol 2008).

Eaton'ın çeşitli kitap, dergi ve internet sitelerinde yayımlanmış yazı ve konuşmalarından başlıcaları şunlardır: "The Earth's Complaint" (*The Essential Sophia*, ed. S. H. Nasr – K. O'Brien, Bloomington, Ind. 2006); "Knowledge and its Counterfeits" (*Science and the Myth of Progress*, ed. M. M. Zarandi, Bloomington Ind. 2003); "Tradition and Human Society" (*In Quest of the Sacred: The Modern World in the Light of Tradition*, ed. S. H. Nasr – K. O'Brien, Oakton VA 1994); "The Concept of Justice in Islam" (thebook.org/resource/aoi4.html); "Islam is 'The Middle Way'" (http://www.livingislam.org/k/hges_e.html); "Knowledge and its Counterfeit" (*Studies in Comparative Religion*, VIII/1 [1974]); "The Only Heritage We Have" (*a.g.e.*, VIII/2 [1974]); "What We Are and Where We Are" (*a.g.e.*, VIII/3 [1974]); "Man as Viceroy" (*a.g.e.*, VII/4 [1973]); "Knowledge and the Sacred: Reflections on Seyyed Hossein Nasr's Gifford Lectures" (*a.g.e.*, XV/3-4 [1983]); "(Book Review) Faith and Belief by Wilfred Cantwell Smith" (*Journal of Muslim Minority Affairs*, X/1 [1989]); "(Book Review) Sacred Art in East and West: Its Principles and Methods by Titus Burckhardt" (*Studies in Comparative Religion*, III/1 [1969]). Eaton, İslâm düşüncesine ve İslâm'ın evrensel mesajını doğru bir şekilde duyurmaya yönelik katkılarından dolayı Association of Muslim Social Scientists (UK) tarafından "Building Bridges Award 2002" ve The Muslim News tarafından "Allama Iqbal Award for Creativity in Islamic Thought 2004" ödülleriyle lâyık görülmüştür.

BİBLİYOGRAFYA :

Gai Eaton, *İslâm ve İnsanlığın Kaderi* (trc. İhsan Durdu), İstanbul 1992; a.mlf., *Tanrı'yu Hatırlamak: İslâm Üzerine Düşünceler* (trc. Salime Leyla Gürkan), İstanbul 2007; a.mlf., *A Bad Beginning and the Path to Islam*, Cambridge 2010; "Charles Le Gai Eaton, Former British Diplomat" (16.01-30.04.2006; <http://www.islamreligion.com/articles/166/viewall/>); "The Talented Mr Gai Eaton", *Emel*, nr. 1, Sept/Oct 2003 (http://www.emel.com/article?id=1&a_id=1164); H. A. Hellner, "On the Passing of Charles Le Gai Eaton: Remembering the UK's eloquent voice for Islam" (10.03.2010; <http://www.thenational.ae/news/remembering-the-uks-eloquent-voice-for-islam>); Kristiane Backer, "Tribute to the British Muslim Gai Eaton: Glamour and Humility" (19.04.2010; <http://en.qantara.de/Glamour-and-Humility/8309c162/index.html>); Salime Leyla Gürkan, "Vefeyât: Hasan Charles Le Gai Eaton (1921-2010)", *İslâm Araştırmaları Dergisi*, sy. 28, İstanbul 2012, s. 175-177.

